

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЙ

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ ЗІ СТОЛІТНЬОЇ ВІДСТАНІ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск X, спеціальний

Рівне
2001

ББК 83

Л 43

8

У збірнику вміщені статті учасників Всеукраїнської наукової конференції «Український модернізм зі столітньої відстані», що відбулася 26-27 квітня 2001 року в Рівненському гуманітарному університеті. Теми поданих публікацій стосуються актуальних завдань дослідження української літератури кінця XIX - XX століть. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Збірник затверджений ВАК України як наукове видання,
в якому можуть публікуватися результати кандидатських
і докторських дисертацій із філологічних наук

Рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського державного гуманітарного університету

Редакційна колегія:

- доктор філологічних наук, професор ДАВИДЮК В.Ф.
(Волинський державний університет ім. Лесі Українки)
- доктор філологічних наук, професор ДЕНИСЮК І.О.
(Львівський національний університет ім. Івана Франка)
- доктор філологічних наук, професор ГОЛОМБ Л.Г.
(Ужгородський національний університет)
- доктор філологічних наук, професор МЕЙЗЕРСЬКА Т.С.
(Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова)
- доктор філологічних наук, професор ПОЛЩУК Я.О.
(Рівненський державний гуманітарний університет, *головний редактор*)
- доктор філологічних наук, професор ТУРГАН О. Д.
(Запорізький державний університет)
- доктор філологічних наук, професор ХРОПКО П.П.
(Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова, м.Київ)
- доктор філологічних наук, професор ШУЛЬЖУК К.Ф.
(Рівненський державний гуманітарний університет)

Наукові редактори:

- кандидат філологічних наук, доцент ТХОРУК Р.Л.
кандидат філологічних наук, доцент ЗАХАРЧУК І.В.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний

не переходить через досвід смерті, сумнів відкинутий і влада смерті набуває ознак тотальності. Після відходу прочанина Юда залишається один, до нестями працюючи на полі. Його самотня постать символізує звуження засягу комунікації: він самодостатній у своєму досвіді категоричності, непримиренності, небажанням підняти над спровофаними цінностями.

Таким чином, функціонування апокрифічної моделі у драматичних творах Лесі Українки, присвячених осмисленню досвіду перших християн, означають багаторівневість рецепції в осягненні засадничих істин буття. Складність процесу у виробленні норми та винятку постає як передумова, що забезпечує кожній культурі конкурентноспроможність та здатність до постійного оновлення.

Джерела:

1. Слово.Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. - Львів: Літопис, 1996. - 634 с.
2. Скрипник Л., Дзяtkівська Н. Власні імена людей. Словник-довідник. - К.: Наукова думка, 1996. - 335 с.
3. Рюс Жаклін. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / Пер. з фр. В.Шовкун. - К.: Основи, 1998. - 669 с.
4. Українка Леся. Зібрання творів: У 12 тт. - Т. 3. - К.: Наукова думка, 1976. - 397 с.
5. Українка Леся. Зібрання творів: У 12 тт. - Т. 5. - К.: Наукова думка, 1976. - 334 с.
6. Флуссер Д. Иисус / Пер. с нем. К. Мамаев. - Челябинск: Урал LTD, 1999. - 326 с.

Рая ТХОРУК

ДО ПИТАННЯ ІНТЕРТЕКСТУ «ОДЕРЖИМОЇ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У творчості української письменниці на межі століть оповідь про те, що є цією межею, постає як згусток туги за людським всесиллям, згусток розпачливого недовір'я до людської слабкості, бо чи зродиться з неї диво, бо життя створює слово, а не ще одне життя. Леся Українка пише «Одержиму», з піни туги над морем болю виліплює Міріам.

Сьогодні мова може вестися про можливі контексти, які не обов'язково відіграли роль джерельних текстів у розумінні підказки драматичних ситуацій, характерів, символіки, вони могли б бути поштовхом, вказуючи на настрій, увиразнюючи досліднику характер осмислення, особливості образотворення. Відтак як контекст може бути потрактована безліч фактів, що є тлом «поруч» із твором. У статті зосередимось лише на тому, що приступне як тексти, згруповані навколо кількох дат життя Лариси Петрівни Косач.

(1) 18 січня за старим стилем Леся Українка прибула до Мінська. Ввійти у простір тогочасних переживань письменниці допомагає лише листування. Отож, його й варто вважати одним із інтертекстів драматичної поеми.

У листі до Віри Крижанівської-Тучапської від 19 лютого 1901р. (ст. стиль)

читаємо: «Я часто не узнаю тепер свого друга, так он бывает странен, как будто даже отчужденность какая-то чувствуется. Я искала этому причин в его, откуда-то тепер явившейся (конечно, от болезни), религиозности, проявляющейся и в бреде, и наяву, но он сказал мне вчера в одну минуту просветления: «Это отчужденность смерти, других причин не ищите. Да, конечно, он прав. Он теперь уже совсем «не от мира сего». Две недели тому назад он простился со мной, в первую ночь, что я провела при нем, и мне всё кажется, что только тень его со мной осталась, а сам он только изредка, на короткие моменты является и снова исчезает... Слишком все это тяжело, Вера Григорьевна, больше, чем я могу сказать и чем следует говорить. Право, есть вещи, которых даже не следует стараться высказать, потому что слова выдуманы не для них» [1]. Кілька збіжностей у «сюжетах» життя-долі і твору-вигадки можуть видатися невинними. Але чи не є ймовірним, що художній текст коректує та визначає оповідь про своє буття? «Одержима» написана 18.01, лист має дату 19.02.

Відвертою, без будь-яких додаткових інтенцій нагадувати, всовістити чи не вразити надмірно близьку й небайдужу до Мержинського людину (перераховуємо низку із можливих інтенцій), Леся Українка була з Ольгою Кобилянською. 11 лютого 1901 року (ст.ст.) у листі до неї написано: «З моїм другом дуже зле, і він вже сам не вірить, щоб міг видужати. Стан зовсім розпачливий, і на поправку нема надії. Вже не може підвестися сам. Листи замість його пишу я, навіть його найближчим приятелям. Не може слухати читання, сливе не говорить і музики вже не в силі чути, тільки ще казав сьогодні: «Може, мені трошки поліпшає на час, тоді ви мені заграєте». Каже, що любить в мені спокій та силу волі, через те я при ньому спокійна і сильна і навіть ніколи не зітхаю, інакше він би за мене боявся, а тепер він вірить, що я все витримати можу. Я не зруйную йому сеї віри в його остатнього друга. Може, через те і він такий спокійний, дивно спокійний, коли говорить про свій кінець, хоч взагалі він дуже нервовий. Часом говорить про те, як багато для нього значить, що я з ним, і жалує, що я раніше не могла приїхати. Коли подумаю тільки, що я такого друга маю втратити!» [2].

Оповідь містить кілька сцен-ситуацій. Кожна з них уже представлена як антифон - репліка, коментар. Зафіксовано характеризуючі емоційні сплески щоденного спілкування. Оповідь драматизована, але відбір ситуацій радше ліричний, за силою емоційної напруги. Уривок листа яскраво виявляє особливості сприйняття реальності і її трансформації.

Як показують спогади Ольги Косач-Кривинюк та Галини Лисенко, усвідомлюваний чи не усвідомлюваний близькими письменниці цей дар схоплювати й відбивати подію точною імітацією інтонації, одною фразою, єдиною деталлю міг звужувати можливості інтерпретації (аж до ригоризму!), редукувати художню ідею до алегоричності:

(А) «В Лесиній «Лісовій пісні» нема ні одного персонажа, ні одного повір'я,

ні одної мелодії, щоб були мені незнайомі, – все то мої давні знайомі поліські, все те я чула і знала ще в Колодяжному. ...Коли перечитую «Лісову пісню» або дивлюся на неї на сцені, зараз мені в уяві стає Нечимне з його краєвидом, з тими людьми, що були там з нами. Коли бачу на сцені в «Лісовій пісні» чи в краєвиді, чи в постатях, чи в одежі, чи у вимові щось не так, як було в Нечимному, то воно мене аж мучить, настільки «Лісова пісня» пов'язана в моїй уяві з Нечимним і взагалі з нашим рідним Волинським Поліссям.

Не маю найменшого сумніву, що і у Лесі вона так само була поєднана і нав'язана лише Поліссям.

Всі мелодії, що Леся вибрала для «Лісової пісні», то все наші поліські мелодії. В кінці «Лісової пісні» так само, як і на початку, Лукаш грає на сопілку ту пісню, що так прекрасно співала «Білінка» і Лесею навчила її співати» (зі спогадів О.Косач-Кривинюк) [3];

(Б) «Але тепер, коли я, порівнюючи з рукописом, знову читала і дійшла до слів:

...Хто вона?

Се жінка Дантова. Другого ймення

Від неї не зосталось, так, мов зроду

Вона не мала власного імення,

– мені раптом все згадалось – та це ж мамині слова в розмові з Лесею, що відбулась два роки тому: «Хто вона? Се жінка Лисенка». Мене дуже вразило, що Леся так щиро і глибоко перейнялась маминим почуттям і так майстерно, просто геніально відтворила їх у сюжеті, здавалося б, такому далекому, у легенді, що «встає із темряви часів середньовічних».

«Забута тінь» наштовхнула мене на думку про те, що й інші твори з давніми й далекими сюжетами, мабуть, несуть у собі ідеї близького нам життя. І я не помилилась - пізніша творчість Лесі цілковито це ствердила» (зі спогадів Галини Лисенко) [4].

Свідками тієї ж події мистецький твір сприймається як фотографія в художній формі. Проте рецептивна практика наводить на думку: екзотичний «одяг» Лесиних творів ще й втілююча форма письменницької потреби (як і переконання) не давати фотографій дійсності, а забезпечити рух читацького сприйняття в напрямку абстрагування. Емоційний сплеск зазнає трансформації в образ чи мотив. Хоча перед нами, власне, початок, життєвий поштовх творчій уяві; редукувати твір до життєво-біографічної події – значить усунути уяву як творчий чинник і наразитись на неадекватність відчитування художнього тексту.

Однак, листування допомагає віднайти сконденсовані емоційні сплески, теми-емоції, спільні із «Одержимою». Їх кілька: (1) мотив дива; (2) спокою; (3) покинутості; (4) непотрібної жертви [5].

Текст драматичної поеми дозволяє говорити, що названі теми стають простором випробування для обох головних героїв, причому долати їм дово-

диться сумнів, переконаність, розчарування й певність, пройти через втрату й набуття спокою (і тривоги), покинутості (й вірності), дива (і приреченості). Теми-емоції - непримітні попутники шляху героя у смерть, але саме вони перетворені на знаки-символи наближення до межі розгадки, на якій дивитися можна тільки в свою душу.

(2) Лариса Петрівна Косач прибула до Мінська 7 січня за ст.ст., опісля Водохреща і тривалих Різдвяних свят, які провела в Києві, хоча й знала про надто загрозливий стан друга. Жодних відомостей про те, як святкувала родина Косачів саме це новоріччя не маємо, але вважаємо за доцільне залучати як інтертекст драми колядки. Підставою є ймовірна настроєво-емоційна суголосність стану Міріам до стану Богородиці колядкових текстів, а частково й авторки (пам'ятаймо про дар емоційний сплеск трансформувати в образ).

Колядка, віншуючи господарів, оповідає про незмінність певного ладу у всесвіті, по суті, ритуально встановлює світ, витворює його з хаосу. Ще раз (щорічно!) малює святочний простір людського життя. Жаліслива мелодія оповідей про Ісусові муки й «тихі сльози» Марії, про гостювання на землі й благословення Христа органічно вплітається в народне свято. Не тільки Віфлеємська зірка, а й Єрусалимський майдан викликаються колядкою в сприйнятті господарів-слухачів [6].

Щороку, незмінно свято нагадує про всезагальну радість, яка ніби заперечує особистий розпач, зокрема, материнський притлумлює надією на диво. Йдеться, звичайно, про корпус колядок на апокрифічні сюжети. Суперечливість окреслення подій у них досягається суміщенням двох оцінок як рівнозначних; по суті, маємо узгодження, гармонізацію, двох варіативних версій в одному тексті, народно-апокрифічної та церковно-теологічної.

(3) Відомо, що час створення «Одержимої» сама письменниця пізніше означає так: «... в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась». Так склалось, що свідком згасання життя Леся Українка тоді у Мінську стала не вперше. 8 червня 1895 року в Софії вона закрила очі дядьку Михайлу Драгоманову. Дещо згодом по страшній події писала до матері: «Скажу тільки, що сталося то дуже швидко в кілька минут, і він був без пам'яті, так що не мучився, але перед тим останніх місяців два... Хто знає, може, ми егоїсти, що хотіли затримати його при житті...» [7]

Ще одним вагомим контекстом, психологічною мотивацією наявності яко-го є смерть дядька, слід назвати масив апокрифічних текстів, відомих через і завдяки бібліотеці Драгоманова. Тому, розглядаючи проблему інтертексту, змушені повертатися до перебування Лесі Українки в Софії та до спілкування із Драгомановим: «...А тепер от на тім тижні я вертаю з села в Софію і там буду писати і гребтись в дядьковій бібліотеці, що віддана мені на мешкання, - кращого помешкання для мене не могли і вдумати! Здумайте собі - чотири стіни книжок, та ще й яких! Врешті, Ви знаєте сю бібліотеку. ...Говорили ми з ним (Драгомановим) чимало і про всякі інші ветхо- і новозавітні релігійні

речі: єсть, бачте, у мене великий план» (3 листа до М.Павлика) [8].

Відомо, що тоді ж письменниця перекладає нариси й коментарі до Біблії, написані М.Верном, студіює Е.Ренана [9]. Тогочасна фольклористика ретельна в накопиченні матеріалів для подальших студій, часописи вражають записами значного числа варіантів легендарних, пісенних та інших мотивів. У цій царині плідно працює М.Драгоманов (публікації в «Жите і слово», «Малорусские народные писания и рассказы» (1876)). Період активного збирання й видруку фольклорних текстів (М.Сумцов, Олена Пчілка [10], наявність авторитетних колекцій Я.Головацького, П.Чубинського [11]) - це ще й час публікації апокрифічних матеріалів з рукописних збірників І.Франком, інтенсивність студій середньовічної літератури. Так що дядькова бібліотека відкривала значні можливості освоєння «народної» версії християнства [12].

Загальником стало при з'ясуванні джерельної основи драматичної поеми опиратися на Євангелія. Проте, на нашу думку, авторка вдалася до перехрещення в конфлікті двох джерельних оповідей (наративів): євангельської та апокрифічної. Перша з оповідей – це тема одержимої, яка намащує олією Христа; молитви у Гетсиманському саду; тема радісної вістки про Воскресіння (усе спрямоване на образ Месії). Друга – мотив невіри Богородиці в чудо Воскресіння (IV ч.), мотив грішних душ у пеклі (IV ч.), мотив страстей Христових, версія пісні Stabat Mater (II ч.), мотив грішної дівки Самарянки (I ч.), мотив грішної матері (I ч.). Це теми Міріам.

Апокрифічні мотиви, названі як джерельні, відбиралися з корпусу текстів, друкованих до 1901 року (у випадках, коли йшлося про записи із волинських територій та від рідних Лесі Українки, дата друку не бралася до уваги), на основі збіжностей емоційно-настроєвої фіксації тих же сюжетних ситуацій, ідентичності емоційних сплесків. Майже всі із зазначених мотивів зустрічаються як колядкові, тобто ліризовані. Саме апокрифічні джерела дають можливість бачити витoki образу Міріам. Названі нами наративи-контексти, означені через дати, накладаючись здатні були сформувати ситуації напруги надзвичайної сили. Водночас і виявити особливості індивідуального творчого процесу з періодом довгого латентного «обмірковування» задуму не лише у випадку «Кассандри», «Камінного господаря», а й «Одержимої». Особисті переживання прискорили процес «виписування» задуму, загострили й підсилили емоційну складову. Спогади Галини Лисенко вказують на практику, за всієї ймовірності й хиткої переконливості свідчення, «вмонтовувати» в класичні сюжети зафіксований (схоплений) емоційний сплеск.

Латентний період творення «Одержимої» залишив, проте, кілька слідів - ліричні тексти з елементами стилізації жанру треносу («Прокляття Рахілі» (1898), «Жертва» (1.08.1900), «Я бачила, як ти хилився додолу» (18.11.1900), «То, може, станеться і друге диво» (18.11.1900)) [13]. Вони мають темою «остатню послугу» людині, яка стоїть перед межею смерті, прощання з нею. Героїні-жінки, налякані смертю, що насувається, невідворотність якої

їм дано відчути. У певному смислі жінки налякані і тим, якими вони є самі. Плач, «остатня послуга», непотрібна жертва прочуті ними як суперечливий парадокс, постають як обов'язкова передумова «дива». Дворівневість представлення миті розпачу в поетичних творах «Я бачила, як ти хилився додолу», «То, може, станеться і друге диво», суміщаючи реальне теперішнє й класичною алюзією створене майбутнє, задає повноту внутрішнього світу, в якому зливаються горе й надія при домінуванні тривоги, сум'яття. Ідеальним орієнтиром, що втілює надію, «диво», стають для ліричної героїні одержима, Вероніка, Марія Магдалина. Плач як знаковий простір передсмертного часу і перед-«дива» перетворений на ситуацію пізнання й самоусвідомлення. Тому, безперечно, названі ліричні твори можуть трактуватися як медитації.

Зауважимо, що рукописні збірки, уривки з яких передруковує І.Франко, засвідчують поширеність контамінування мотивів, що є характернотворчими щодо Богородиці, Вероніки, Магдалини, особливо це стосується «сну Богородиці», «Христових мук і плачу Пречистої». Можливо, контамінування спричинене великою популярністю в Європі «золотої легенди», яка під тиском церкви зазнає нівеляції, перенесення акцентів із Марії Магдалини на Марію Богородицю [14]. Ті ж вирази й мотиви, підсилені риторичними засобами заради більшої сугестії, стосуються різних апокрифічних героїнь, що веде до отождоження і злиття їх в образі Пречистої [15].

Як уже зазначалося, найдоречнішою контекстуальною алюзією до образу Міріам першої частини драматичної поеми вважаємо мотив грішної дівки Самарянки, яка була наполохана всевіданням Христа. Вище уже вказувалося на дар фіксації емоційного сплеску в авторки. Ось настроєвий пік ситуації в колядці за цим мотивом:

- Ой дай, дівко, води пити,
 Вусла свої покропити.
 - Не дам-же я цієї води пити,
 Бо це вода не чистая.
 - А це вода пречистая...
 Бо ж синів породила
 І у цій воді потопила. -
Стоїть дівка і зомліла.
 С плечей відра іпустила [16].

Аналогічний момент із «Одержимої»:

Міріам.
 ...А що ж мені бракує? О Месіє,
 ти, може, знаєш?!
 * * *

Месія.
 Знаю, Міріам!
 Міріам (*жахнулась*).
 Учителю! [17]

Персонажна група, настроєвий тон ситуації тотожні. Цікаво, що, коментуючи апокрифічний мотив грішної дівки, М.Грушевський зазначав: «... західні варіанти сеї теми, зібрані Чайлдом (№21) [18], розвивають головню мотив покути, під впливами історії Марії Магдалини; центр ваги з відгадання Христом тайни грішної дівчини переходить на мотив тяжкої, але всемогутньої покути, євангельський образ Самарянки покривається образом Магдалини – особливо у варіантах романських» [19]. Не так покута, як пояснення суті гріха, моралізація, дозволяє говорити про близькість теми грішної дівки та грішної матері. Людським душам в колядках про Самарянку ставиться на карб непошана до батьків, натомість матері – скупість, її могло вирятувати від пекельних мук дароване жебракам [20].

Ненависть Міріам драматичної поеми - це ще й скупість на милосердя й вибачливість в очах Месії, небажання поступитися чимось або кимось дорогим, особливо важливою з цього погляду є частина діалогу, коли йдеться про «сліпорожденний люд» (із акцентом на особистій перевазі, інакшості, на зневазі до «люду»), якому треба віддати кров-життя Месії. Всевідаючий Месія прагневилікувати скупість грішної Міріам і зазнає невдачі. У першій частині не розроблюється проблема гріха, йдеться скоріше не про переступ настанов Месії, а про прокляття «бути іншою», а саме так поки що окреслює «одержимість» жінка. Шлях до прийняття себе і розуміння, хто вона, тільки розпочинається. І це є шлях набування знань: атрибутика явища чи речі здатна змінюватися, якість («яка я») може проявлятися з різною інтенсивністю; субстантивність явища чи речі - це його суть і вказаність місця у всесвіті, його доля («хто я»).

Сум'яття Міріам, хаос душі, в якому неможливо відшукати причин і наслідків власних вчинків, вияскравлюються в авторки мотивом «відсутності слова-назви»:

Міріам:
...А що ж мені бракує? (127)

* * *

Месія:
Куди ти йдеш?

Міріам:
Не знаю. Так, на безвість.

Месія:
Чого ж ти йдеш?

Міріам:
Бо мушу йти (129)

Пісня без слів, неназвані бажання – все це знаки незгармонізованого внутрішнього світу, в якому починає панувати хаос («інший»). Цей стан відтворений завдяки підкреслено виразній жестикуляції, реплікам самої героїні, які відлунують її ж слова як антифон у хорі:

Міріам:

О горе! Впала вже на мене кара,
І вже її ніхто не здіє з мене! (130)

* * *

Міріам:

О, що мені робити? Немає сонця
В моїй душі. Ніч, ніч, понура ніч. (136)

Також – мальовничими картинами настрою-стану, явленими через місткий образ:

Міріам:

Вони слідом за мною підуть всюди,
Волаючи: «Ти йдеш в неправу путь!»
І, мов на жар пекучий наступати
Я буду на слова твої огнисті, -
Сліди мої від них криваві будуть (130).

Надмірна патетика, а відтак мелодраматизм, ніби піднімають на котурни, вивішують роздвоєність (двоголосість) та бурхливість уяви і схильність до ілюзійонізму. Для Міріам рівновага порушена на користь надмірної, екзальтованої, віри, їй не вистачає знання, тому так вражає всевідання Месії («Не маловірна я, занадто вірю» (133)). В розумінні Месії слова й вчинки Міріам – свідчення маловір'я, стану «не відають, що творять». Звернемо увагу, що для героя теж є важливою збалансованість знання-віри. І маловір'я Міріам в тому, що вона «не знає» Месії, а лиш те, що він *«такий»*, і тому «темрява до себе не приймає» (133; курсивом займенник виділений у Лесі Українки). Міріам не знає, хто є Месія, як і хто є вона, відаючи, *який* він є.

Знання про себе (якою є вона) жінка отримує від Месії. Саме він підказує назву почуттям, що переповнюють її душу, саме в його очах вони є ненавистю. Так зроджується сумнів у власній душі («я не вірю в себе»), таким чином «невідання» переростає в агресію слуги чужих переконань:

... так я узброєна в свою ненависть,
як вартовий коло царської брами,
що радий вихопить на кожного свій меч,
хто тільки зле замислить на владаря (134).

Загадково звучать слова героїні – «Чи ти гадав, – я не зрелась себе? Зрелась!», якщо пам'ятати, що Міріам не відмовилась від ненависті, яка від початку до кінця все більше поглиблюється: до ворогів, до друзів, до себе, до всього світу з його законами, що потребує смерті *таких* людей. В певному смислі вона залишилася скупю назавжди.

Друга й третя частина «Одержимої» вводять у простір жалісного, тужливого плачу жінки до і по смерті. Міріам своїм голосом ніби оповиває цю подію, відділяє від цієї точки і друзів, і натовп – вони були до цього і перед нею – після її голосіння і позад неї. Апокрифічна література аналогом першого плачу представить «сон Богородиці» (із візією мук у сні, передчуття); другого – «Христові страсті й смерть» та «чуда Воскресіння». Власне, це

варіанти відомого мотиву *Stabat Mater dolorosa*, який розроблюється у формі діалогу Ісуса й матері. Прикметним є те, що ословленими постають муки матері [21]. Відповідно в «Одержимій»:

... Я одна не сплю,
я вкупі з ним страждаю, тут же, поруч,
та я німа, як мур оцей, не видна,
як сая тїнь, так, мов я не людина,
так, наче в мене і душі нема... (137)

* * *

О світочу моїх очей! Невже ти
не бачиш, як я гину тут від туги,
від болю, від тривоги? І нічим,
нічим потішити тебе не могу! (139).

Леся Українка дещо зміщує акценти, користуючись можливостями риторички. Обидві Марії апокрифів, Богородиця і Магдалина, не сумніваються в тому, що вони почуті, навіть чують Христові відповіді, шукають розради в розмові, просять світло-Ісуса «розпалити душу». Натомість Міріам лишається в певності, що не почута, самотня, що вона могла б «потішити». Але, розриваючи діалог на два паралельні монологи (Я.Поліщук), зберігаючи структурно-персонажну групу апокрифічного тексту, Леся Українка увиразнює глибину розпачу і затятість жінки, відчуття незапотребованості (суб'єктність Міріам), але й ілюзорність такої самотності й непочутості, адже об'єктивно Міріам дуже близько, щоб промовити слово, але не робить цього. Обоє героїв у цей момент на межі життя-смерті у просторі страху-розпачу, обоє наважуються довіритися своєму внутрішньому голосу, що стає імперативом будь-яких дій:

Месія:

Але хай буде так, як ти бажаєш,
а не як я... (138).

Міріам.

... Я обізвусь... Ні голосу не стане.
коли ж і стане, дико забринить,
немов шакала голос опівночі,
бо туга стиснула за серце... (139)

Наразі долі їх виявились розікнутими на вірність внутрішньому світу.

В драмі змістовою темою другої та третьої частини можна вважати обвинувачення апостолів-друзів, тема знає навіть узагальнення у символічному протиставленні пустелі й дружнього кола. Інвективи в бік учнів (а згодом прихильників, наповпу) кидає Міріам.

Вартим уваги є те, що серед записаних Оленою Пчілкою колядок поміщено текст віршів зі збірника жителя Любара Новоградського повіту, який переписаний був разом із «Сном Богородиці». Темою твору є докори апостолам, м'яке, аж десь жалісне, нагадування дружніх обов'язків, яке найкраще озна-

чити як інтенцію усовістити [22].

Месія Лесі Українки скоріше скаржиться й благає, Міріам обурюється й викриває. Після пустелі роздвоєння, мовчання й тривоги наступним випробуванням стає спілкування з людьми. Увага Лесі Українки до соціального аспекту людського існування зумовлює особливості персонажної структури: присутність інших (людей, натовпу) спочатку лише означена в першій частині, у другій-третьій піддається оцінці, в четвертій забезпечує драматичний характер ситуацій. У протистоянні Месії та Міріам – це постійний і формуючий чинник. Адже героїня, одержима духом людина межового простору. Її місце між Месією, який несе пораду, потіху, спокій всевідання, та натовпом, що чорніє на березі Гадаринського озера в чеканні поради і т. і., тому що жінка вирушила в пошук (I ч.); між словом, усвідомленням долі, Месії і сном-незнанням учнів Міріам займає позицію тривоги, що ближча до мовчання, але переповнена голосом, що ось-ось стане словом (II ч.); під хрестом розп'ятого жінка своїм стражданням єднає «небо» і «землю», «мертвих» і «живих», «вічне» й «існуюче/земне», тому що веде розмову із Месією так, ніби не знає, що він помер, отже, утверджує його в житті. Персонажі із натовпу характеризуються страхом - зверніть увагу на ремарки, що окреслюють поведінку Йоганни й старого на Єрусалимському майдані, - а Міріам - жахом, диким розпачем, що є сильнішим проявом страху; натовпові притаманна обережність, яка загострена в Міріам до тривоги, безглузких проєктів.

Завершальна частина «Одержимої» виростає на основі обігрування й трансформації апокрифічного мотиву невіри Богородиці в чудо воскресіння й прогрішні душі з пекла, що чіпляються до Ісусової одежі, щоб вирятуватись, знані здебільшого завдяки оповідному фольклору й обробкам середньовічної літератури. Настроєво-інтонаційний колорит першого із них по-особливому вражає, позаяк створюється вміло збудованою сюжетною ситуацією. Ось один із варіантів (з віршів мандрованих дяків):

... Се Марія серед ночі
Пустила ся со всій мочі
Плакати на гроб Христов
На Голгофу між кустів.
Поздирала вельми ноги,
Не боялась синагоги,
І напала там Христа.
Він же їй сказав спроста:
«Чого ти, Марусю, плачеш?
Я уже воскрес, як бачиш!» [23].

Можливо, через стилеві особливості, але все ж таки цінність мук і страждань жінки (йдеться про Марію Магдалину) постає як надмірна перечуленість і перебільшення в мить всезагальної радості. На нашу думку, саме ця радість («весела звістка») і непокоїть Міріам найбільше:

Міріам.

...Хіба минає все минуле? (146).

Жінка страшилась вірити у воскресіння з причин вагомих: вічне життя закладає можливості повторень викуплення «ціною крові» Месії, який, будучи таким, знову прощатиме й рятуватиме, бо люди залишились тими ж. Міріам зупинити вічне коло, з волі письменниці, спробує силою ненависті. Парадокс, вловлений Лесею Українкою, в тому, що любов до Месії, яка не дозволяє погодитися на «ціну крові», і ненависть, що змушує докоряти натовпу, - це одне і те ж. Це хаос, що живе всередині, голос власної душі. (Гордо представляючи себе, Міріам скаже: «Я? «Одержима духом!») (144). Але авторка це ім'я позначить як дане кимось, у лапках). Тільки завдяки Міріам відбувається Месія, згідно зі словом якого викуплення настало раз і назавжди. Лише ця мить дала відповідь Міріам на питання, хто вона, зціливши її і показавши потрібність її долі, знання зрівноважило віру.

Побачити свою інакшість, прожити її як випробування, прийняти її як дар, що дає силу, - ось шлях Міріам від себе і *до себе*, остаточною крапкою якого є перетворення дієслова «одержима» (атрибутивність) в субстантизоване ім'я (сутність). Зауважимо, що Леся Українка зберігає відмінність самоназивання героїні й авторського іменування. Тому варто звернути увагу, що транскрипція імені Марія (Міріам) містить вказівку на «чужинство» в рамках християнської культури (науки Месії). Натомість, при постійному підкресленні авторитетності, недосяжності героя в сприйнятті жінки через називання його «учитель» авторка вказує на його сутнісну близькість, адже Месія - «Син людський».

Відтак, окреслюючи інтертекстуальне тло драматичної поеми «Одержима», ми намагалися звузити асоціативні зв'язки рамками ймовірного історико-літературного контексту. Напевно, названі нами контексти діяли в просторі авторського творчого процесу, наснажуючи один одного; потужним чинником цього процесу бачиться психолого-біографічна мотивація.

Джерела та примітки:

1. Українка Леся Збір. тв.: У 12 т. - К., 1976. - Т. 11. - С. 215. Підкреслення зроблене автором статті.
 2. Там же. - С. 211.
 3. Спогади про Лесю Українку. - К., 1971. - С. 38, 39.
 4. Там же. - С. 285.
 5. (1) «Що ж допоможеш таму, для кого «чудо» потрібне? Тут треба бути Месією!...» (Українка Леся Збір. тв.: У 12 т. - К., 1976. - Т. 11. - С. 204);
 - (2) «Я мушу бути найспокійнішою від всіх, хоч я власне, найменше маю ілюзій, а через те й надій (зо мною лікар був найцирнішим)» (Там же. - С.206);
 - (3) «... он только просит, чтобы его не оставляли одного, ну да, конечно, об этом и просить не надо» (Там же. - С.209);
- «Не знаю, писали ли ему его остальные друзья, но он от них почти полгода слова не получал и чувствует себя забытым ими. Страшно тяжело слышать, когда он вспоминает об их молчании без всяких упреков...» (Там же. - С.209);
- «В сьому правда те, що я не покину його так, як його покинули інші друзі» (Там же. - С.206);

(4) *«Я думаю, що таки поїду, хоч би мені прийшлося для свого більше енергії потратити, ніж потратила її за своє життя. Нехай навіть се буде «жертва непотрібна», але я найбільш люблю приносити іменно такі жертви на алтар дружби, – в сьому логіки мало, признаю, але що робить, се факт».* (Там же. - С.188).

6. Зокрема, із колядки-вірші, записи Олени Пчілки (Пречиста мати, – як зоря світила):

Пречистая Мати,
Коли б ти дозналась,
Нащо мука здалась,
За що кров проллялась, –
То ти б усміхалась,
Пречистая Мати!

* * *

Пречистая Мати
Усе теє знала,-
Слізоськи втирала,
Дитя забавляла,
Себе розважала,
Пречистая Мати!

(Кієвская старина.-1903.-Т.81.-№6.-С.370)

Відчуження від всезагального на користь особистого, замкнутість у мовчання Марії-матері прикметна ще й тим, що героїня не усунута з персонажного багатоманіття колядками витвореного нарративу, вона присутня в ньому як дивне, диво, інакшість у людському світі.

7. Українка Леся Зібр. тв.: У 12 т. - К., 1976. - Т. 10. - С. 310.

8. Там же. Т.10. - С. 254. Підкреслення наше.

9. Щодо методики останнього зауважує: «...Ренан даремно так нехтує неканонічними євангеліями і всякими апокрифами...» (Т.10. - С. 250). Зауваження Лесі Українки вказує принаймні на знайомство з останніми й трактування їх як джерела.

10. Див. Пчілка О. Українські колядки // Кієвская старина. - 1903. - Т.80, 81. Стаття Олени Пчілки з'явилася пізніше, аніж «Одержима». Проте можемо припускати, що підготовка її, тобто сам збір текстів, була тривалою.

11. Із спогадів О.Косач-Кривинюк: «... у неї [Лесі] з братом Михайлом неначе якимись «святими книгами» поруч з «Грудами Чубинського» з наймолодшого віку були «Мифы классической древности» Штоля і «Сербські народні думи й пісні» в перекладі М.И.Старицького» (Спогади про Лесю Українку. - К., 1971. - С.37.)

12. Спогади Кл. Квітки (1914) засвідчують: «Щодо старших письменників, знала їх в досконалості - мабуть, багатьом читачам буде несподіваною новиною, що вона, знала напам'ять багато місць з «Енеїди» Котляревського і його попередників - жартівливих і сатиричних віршів XVIII століття» (Спогади про Лесю Українку. - К., 1971. - С.226.)

13. Вартим уваги є те, що підзаголовок «Прокляття Рахілі» змінений письменницею із «легенда» на «апокриф». Перед нами літературна обробка колядки, записаної Оленою Пчілкою від лірника в м. Звягелі. Наводимо уривок, який демонструє розпач і горе самотньої матері, яка свідомо заборон на свої голосіння:

За своїми діточками перестаньте ридати!
- Ой як я маю перестати, я жалібная мати!
Ірод діти убиває, мені серце умліває,
Я жалібная мати, -
Як мені не ридати! -

* * *

- Ой що ж мені по тій долі,-
я нещасная мати!
Буду плакати, ридати,
Буду Бога благати:
Прийми, Боже, душу й тіло,

Щоб серденько не боліло;
На що ж мені на тім світі жити,
Як діток не видіти!

(Кіевская старина. - 1903. Т.81. - № 6. - С. 366)

14. Див. коментар І.Франка до уривків книги «Страсти Господа нашего Ісуса Христа», рукопису XVIII століття (Апокрифи і легенди з українських рукописів: зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. - Львів, 1899. - Т.2. - С.362.).

15. Порівняйте:

- розмова Ісуса з матір'ю перед муками із Керестурського рукопису:

«Ти мене будеш із твоїма святими очима глядати, із твоїма святими слъозами омиси, із твоїма святими власами утреші»

(Апокрифи і легенди. - Т.2. - С.220. Передаємо в сучасній орфографії, по можливості зберігаючи формальні особливості). У цьому уривку привертає увагу перенесення на Богородицю рис одержимої, що помазала Христа перед смертю;

- плач пресвятої Богородиці із рукопису о. Яремецького-Білашевича:

«О сину мій возлюблений і Боже чудний! Што нині душу мою плачливу і серце смутноє постигла болєзнь у віка неслухання. О сину мій любезний, возделенная моя радости, сладчайший мій, світе очію мою, сонце праведнос мос і пресветлейшес, світящєся на горі Фаворській паче сонця посеред двоих пророків Лії і Мойсея, а нині виджу тя, о сладчайший мій сину, між разбойниками мертва, без красоти і без слави!» (Там же. - С.247. Внесено підкреслення);

- плач Марії Магдалини з того ж рукопису:

«О світе мій сладкій і души моеї возлюблений! Кто ж мі нині дасть кріпость і розпалить душу мою? Убо нині зрю тя мертва, світе і животе мій вічний, воскресіння всіх во тлінню стячих! О сладкій мій учителю, да і аз умру с тобою» (Там же. - С.250);

- плач Богородиці із рукопису Київського Михайлівського монастиря:

«О уви мні, чадо возлюбленное, не могу аз зріти страданія твоего! Молю ти ся, поіми і мене со собою. О утробо моя і о камінное серце мое, чому не розсядеться з тяжкої жалості сеї! о очі мої, доколе не померкне, что би аз ся скорбі не виділа! о бідная уста, чому не онімісте, да бих далі нічто же ректи могла!»

(Там же. - С.412)

16. Етнографічні матеріали, зібрані Васильом Кравченком на Україні, а більшістю - в межах Волині. - Житомир, [1920]. - т.2. - № 82. - С.33. Апокриф зафіксований також у записках колядок М.Костомарова (волинські варіанти), А.Малинки (Кіевская старина. - 1894. - Т.46. - № 9. - С.440). Галицькі варіанти у записках Я.Головацького та В.Гнатюка додають мотив дарування Христом через Самарянку «живущої» води. Викривши гріх дівки, Ісус скидає її у пекло.

17. Українка Леся Зібр. тв.: У 12 т. - К., 1976. - Т.3. - С.128. Надалі посилання на текст «Одержимої» подаватимемо безпосередньо після цитати, арабськими цифрами позначатимемо сторінку.

18. Із листа до М.Павлика знаємо, що видання Чайлда радила на ювілейний подарунок від львівської громадськості Леся Українка.

19. Грушевський М. Історія української літератури. - К., 1994. - Т.IV. - Кн.2. - С.273.

20. Із колядки на мотив грішної матері (варіанти Я.Головацького, О.Потебні):

*...Подав же Петро на дно до пекла (перо цибулини – Р.Т.),
Стала она ся того хапати,
Стали ся на ню душки вішати,
Стала ся она отріповати:
«Ей, гетьте, гетьте, бо ви не дали,
Бо ви не дали во ім'я Боже!
Святий Петро став, тяжко заплакав:
«Ей мати ж моя та й проклятая!*

Не творилась добрі, та юж і не будеш,
Не вийшла'сь з пекла, та й юж не вийдеш.

(Етнографічний збірник: Колядки і щедрівки /зібрав В.Гнатюк. - Львів, 1914. - Т.35. - С.111.). М.Сумцов коментував легенду про грішну матір, визначаючи змістову структуру так: 1) дія відбувається в загробному світі; 2) син - святий Петро; 3) гріхом є скупість; 4) спроба звільнити матір невдала; 5) врятувати може дароване жебраку (Сумцов Н. Легенда о грішної матери // Киевская старина. - 1893. - Т.41. - № 2. - С. 206).

21. Книжні варіанти див. прим.15. Із колядки, записаної на Волині:

... - Ой синочку мій возлюблений,
Хоч хожу, хоч сижу, все на тебе гляжу!
Біле тіло на хресті протирається,
Слізюньки з очей виливаються,
Руки й ноги гвоздем пробиваються,
Терновий вінець на голову набивається,
Копієм боки прободаються,
Губи оцтом напояються,
В ноги шпичі забиваються,
Пренайсвятіша кров проливається,
Пречесніша головонька нахиляється,
Животворящий дух іспускається.
Хто ж моє горе може знати?
Хто може знати та не воздихати?
Ой чи хутко та третя зоря на світі зійде?
Ой чи хутко мій син возлюблений з мертвих вийде?

(Цитується за книгою: Грушевський М. Історія української літератури. - Т.IV. - Кн.2. - С.163.).

22.

... Як за добро ж обвинили,
І на муки засудили,
То хто ж ратував?
Той за Його сторгувався,
Той прилюдно одцурався,
Третій нишком заховався, –
А все вченики,
Перві друзяки!
І заломив руки:
– Ох, ви ж люди, ох ви люди,
Гірші від ослаки!
На що ж для вас я рождавсь?
На що для вас я страждавсь? –
Таки ж ви падлюки!

(Кієвская старина. - 1903. - Т.81. - №6. - С.385). Цікавим у цьому тексті є те, що інтонації авторські та Спасителя тотожні.

23. Брагоманов М. Матеріали до історії віршів українських // Жите і слово. - 1894. - №3. - С.445.

®а –° - с СУЛЦТИЦЬКИЙ

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ - ДРАМАТУРГА (На матеріалі драми «Блакитна троянда»)

З М І С Т

Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗМУ	3
Григорій ШТОНЬ ФОЛЬКЛОР І МОДЕРН. СУМІСНІСТЬ ХУДОЖНІХ КОДІВ	4
Галина СССТРУБЕЦЬКА МОДЕРНІЗМ. АВАНГАРДИЗМ. ЕКСПРЕСІОНІЗМ. КОРЕЛУЦІЙНИЙ АСПЕКТ	9
Катерина СЕРАЖИМ ТЕКСТ І ДИСКУРС МОДЕРНІЗМУ	19
Петро БІЛОУС КОЛАЖ У ДАВНІЙ ТА МОДЕРНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ	23
Сергій БАБИЧ ДІАЛЕКТИКА «ПОРОЖНЬОГО МІСЦЯ»: РЕЦЕПЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ДАВНИНИ В УКРАЇНСЬКОМУ МОДЕРНІЗМІ	33
Ванда ЧАЙКОВСЬКА ЯВИЩЕ МИСТЕЦЬКОГО СИНТЕЗУ ЯК ВИЯВ МОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ	47
Алла МАТЧУК ПІДТЕКСТ У ЛІТЕРАТУРІ ХХ СТОЛІТТЯ	51
Розділ 2 ТВОРЧІСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ І МОДЕРНІЗМ	57
Ярослав ПОЛІЩУК НЕСПІВМІРНИСТЬ СВІТІВ: ПРОБЛЕМА ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ОДЕРЖИМА»	58
Ірина ЗАХАРЧУК ПРОЕКЦІЇ ТА ФУНКЦІЇ АПОКРИФУ В ДРАМАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	69
Рая ТХОРУК ДО ПИТАННЯ ІНТЕРТЕКСТУ «ОДЕРЖИМОЇ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ	77
Микола СУЛЦИЦЬКИЙ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ-ДРАМАТУРГА (НА МАТЕРІАЛІ ДРАМИ «БЛАКИТНА ТРОЦНДА»)	90
Наталія МАЛЮТІНА ФІЛОСОФІЯ ЧАСУ В ЕКЗИСТЕНЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ДРАМАТИЧНОГО ДІАЛОГУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ТРИ ХВИЛИНИ»	97
Алла ДИБА ОСОБИСТІСНИЙ І ТВОРЧИЙ ФЕНОМЕН ЛЕСІ УКРАЇНКИ. ОКРЕМІ СКЛАДОВІ, ПРОБЛЕМИ, ДОМІНАНТИ ПРОЦВЕНЬ	103
Віра ХМЕЛЬ МОРФОЛОГІЯ «ОСІННЬОЇ КАЗКИ» ЛЕСІ УКРАЇНКИ	116
Анатолій ШЕВЧУК АНГЛОМОВНІ ПЕРЕКЛАДИ ПОЕЗІЙ ЛЕСІ УКРАЇНКИ КРИЗЬ ПРИЗМУ МОДЕРНІСТСЬКОЇ ПРАКТИКИ	122
Розділ 3 ТЕКСТИ І КОНТЕКСТИ	129
Наталія ШУМИЛО МОДЕРНІЗМ І ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКА ПРОЗА КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	130

Леся ОМЕЛЬЧУК МИСТЕЦЬКА ФІЛОСОФІЯ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА АНТИМОДЕРНІЗМ ТА НОВА МОДЕРНІСТЬ.....	139
Оксана КОНОНЕНКО ТВОРЧИСТЬ ВАСИЛЯ ПАЧОВСЬКОГО І СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СИМВОЛІЗМУ	144
Наталія МУШИРОВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІСТОРІЯ ЯК ОСНОВА ТВОРЧИХ ПОШУКІВ ВАСИЛЯ ПАЧОВСЬКОГО У МІСТИЧНОМУ ЕПОСІ «ЗОЛОТІ ВОРОТА»	151
Наталія БУРКАЛЕЦЬ ГРИГОРІЙ КОСИНКА І КНУТ ГАМСУН: ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ В РАМКАХ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ	165
Василь БУРЧЕННЯ РОМАНІСТИКА РОМАНА ІВАНИЧУКА: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МИНУЛОГО	171
Розділ 4 ПИТАННЯ ПОЕТИКИ	175
Лідія ГОЛОМБ МІСТИЧНІ ВИМІРИ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ У ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ ФЕДОРА ПОТУШНЯКА «ТЕРЕЗИ ВІЧНОСТІ»	176
Тетяна САЦПІНА ХРОНОТОП ДОРОГИ В КОНТЕКСТІ ІМПРЕСІОНІСТИЧНОЇ ПОЕТИКИ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО	182
Богдан КИР'ЮЧУК НОВЕЛА МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО «СОН»: ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ АСПЕКТ	190
Валентина БАРЧАН ОСОБЛИВОСТІ ПОЕТИКИ ЗБІРКИ «СКИТСЬКІ ВОГНІ» ТОДОСА ОСЬМАЧКИ	198
Оксана БОЦЬЧУК «НЕОКЛАСИЧНА» ПРОЗА ВІКТОРА ДОМОНТОВИЧА ЯК РІЗНОВИД МОДЕРНІЗ 205	
Ганна ШВЕЦЬ ПОНЯТТЯ МОДЕРНІЗМУ В ЕСЕЇСТИЦІ ВАСИЛЯ БАРКИ.....	214
Розділ 5 ЛІТЕРАТУРНІ ПОСТАТІ	221
Любов ПОЛІЩУК РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ НАДІЇ КИБАЛЬЧИЧ: ДО ПРОБЛЕМИ ГЕТЕРОГЕННОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ КІНЦЯ ХІХ - ПОЧАТКУ ХХСТ.....	222
Ігор РАСОКТИП «ДИЗГАРМОНІЙНОЇ» ОСОБИСТОСТІ ДРАМА ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА «ДИЗГАРМОНІЯ»	228
Анфіса ГОРБАНЬ МОДЕРНІЗМ ЯК ПРАВО НА СУБ'ЄКТИВНІСТЬ: НА МАТЕРІАЛІ МАЛОЇ ПРОЗИ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА	
Мирослава КРУПКА НЕОРОМАНТИЧНИЙ ДИСКУРС У ХУДОЖНЬОМУ ОСВОєННІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ.....	245
Лариса ЖИЖЧЕНКО ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА ТА ЇЇ ФЕМІНІЗМ	251

Наукове видання

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ ЗІ СТОЛІТНЬОЇ ВІДСТАНІ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Збірник наукових праць
Рівненського державного
гуманітарного університету.
Вип. X, спеціальний. - Рівне: РДГУ, 2001. - 268с.

Упорядкування та наукове редагування:

Ярослав ПОЛЩУК
Рая ГХОРУК
Ірина ЗАХАРЧУК

Верстка: Олег ЗЕНЬ

**Друкується за ухвалою Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету**

У збірнику вміщені статті учасників Всеукраїнської наукової конференції «Український модернізм зі столітньої відстані», що відбулася 26-27 квітня 2001 року в Рівненському гуманітарному університеті. Темі поданих публікацій стосуються актуальних завдань дослідження української літератури кінця XIX - XX століть. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНІЗМ ЗІ СТОЛІТНЬОЇ ВІДСТАНІ. Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство. Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. X, спеціальний. - Рівне: РДГУ, 2001. - 268с.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет. Каб. 404 (Кафедра української літератури)

Віддруковано в інформаційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету:
33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.